

УДК 070(477.8)“193”:[271.4(477.87)-726.3-055.52-055.1]

Василь Габор

АВГУСТИН ВОЛОШИН:
КОНЦЕПТ «БАТЬКА КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ»
У ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІЙ ПРЕСІ 30-х рр. ХХ ст.

DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10\(28\)-23](https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10(28)-23)

За публікаціями періодики Західної України кінця 30-х рр. ХХ ст. проаналізовано образ Августина Волошина як творця національного відродження Карпатської України, виникнення та еволюцію його вживання, жанрово-стилістичні особливості публікації.

Ключові слова: *Августин Волошин, Карпатська Україна, «батько народу», Мойсей, національне відродження.*

Дошукуючись відповіді на запитання, чому закарпатські українці називали Августина Волошина батьком національного відродження Карпатської України, варто насамперед простежити, як у західноукраїнській пресі 20—30-х рр. ХХ ст. відзначали ювілейні дати цього видатного громадсько-політичного діяча, священника, педагога, редактора і мецената. Перш за все автори публікацій пов'язували з його іменем активну боротьбу проти мадяризації Закарпаття і «піддержання до кращих часів... останніх жевріючих іскор національного українського життя за Карпатами» [7, ч. 50] та широку участь у національному відродженні краю в нових умовах, коли етнічні закарпатські землі під назвою Підкарпатська Русь входили до складу Чехословацької Республіки. Саме так розповідав про А. Волошина з нагоди відзначення його 50-річного ювілею і 25-літньої річниці праці Антін Дівнич на сторінках львівської щоденної газети «Діло» 1924 р. і додав у кінці публікації, що майбутній історик тогочасного українського лихоліття, «згадуючи про відродження Закарпатської України, мусітиме згадати не злим тихим словом ім'я Волошина» [7, ч. 51].

Надзвичайно широко українська громадськість відзначала 60-річний ювілей А. Волошина, і саме під час цих святкувань ми вперше натрапляємо у публікаціях на означення «батько», «батько народу», а також «народний будитель», «проповідник». Зокрема, у статті «Святочний вечір Ювілею» редакція ужгородського часопису «Свобода» відзначала, що «шістьдесятьлітній Ювілей нашого народнього будителя і провідника відсвяткувало українське громадянство цілого Підкарпаття спеціальним святочним вечером в суботу 17. ц. м. в городському театрі нашого столичного города Ужгорода» [20]. На цьому вечорі пролунало багато привітань, зокрема від президента Чехословацької Республіки Т. Г. Масарика, нунція римо-апостольського престолу в Празі ексцеленції о. Дурі, «який був уповноважений переслати одержане з Риму для Ювілята Благословення Святійшого Отця Папи Римського», від єпископів Мукачівського, Пряшівського, Югославського і Львівського та багатьох товариств і організацій. «Але, — на думку редакції, — мабуть, наймилішим привітанням був виступ сиріт із нашого сиротинця на вул. Ракоція. Вони прийшли, як найкращі “квіти Підкарпаття”, привітати свого добродія і “Батька”, який дарував їм свій гарний дім і вони вже не мусять тинятися під чужими плотами» [20]. У цьому слові, написаному з великої літери і взятому у лапки, А. Волошина символічно названо батьком сиріт, бо сам А. Волошин у шлюбі з Іриною, з родини Петриків, не мав дітей, тож вони скеровували на сиріт усю свою батьківську любов. Редакція коломийського часопису «Жіноча Доля», розповідаючи про Ірину Волошин, щиру патріотку і людину шляхетного серця, зазначала, що за декілька років перед смертю вона «записала свою велику каменицю на сиротинець» [18].

«Батьком народу», «батьком національного відродження Карпатської України» А. Волошина почали йменувати у західноукраїнській пресі в добу Карпатської України. Зокрема, «Світ України» (Львів) писав, що до уряду Карпатської України знову ввійшли о. А. Волошин, «Батько народу», і міністр Юлій Ревай, який також втішається любов'ю і довір'ям карпатських українців [11].

Ілюстрований додаток до львівського щоденника «Українські Вісти» містив світліни «чолових послів Карпато-Українського Союму», зазначивши під портретом о. д-ра А. Волошина: «Батько на-

ціонального відродження Карпатської України і прем'єр карпато-українського уряду» [9].

Редакція львівського часопису «Новий Час», публікуючи розмову представника «Української Пресової Служби» в Хусті з прем'єром Карпатської України А. Волошином, по-своєму пояснювала означення «батько» і так охарактеризувала закарпатського діяча: «Ввічливість і безпосередність Провідника Карпатської України здобуває йому серце кожного, хто може говорити з Прем'єром. В обличчі тієї улюбленої всією українською нацією людини з'єднана енергія і рішучість з добротою й ласкавістю. Слово “Батько”, що його тут зв'язують з ім'ям Прем'єра, підходить як не можна краще. На його дотеперішньому діянні лежить знак оцієї теплоти батьківського серця з глибоким відчуттям відповідальності, що диктує в нинішній мент конечну рішучість, а навіть строгість. Батько Волошин сповнений любов'ю до свого народу. Він має одночасно свої послідовні напрямні, що їх додержується завжди й усюди й що їх здійснює з неггнутою рішучістю» [12].

Василь Гренджа-Донський, публікуючи статтю про кандидатів до першого сойму Карпатської України, які були відомими політичними й культурними діячами не тільки в Карпатській Україні, а й поза її межами, назвав д-ра А. Волошина «найбільшим сином нашого народу»: «Волошин вже ціле життя, від ранньої своєї молодости працює для нас. А завершення його успішної праці — Карпатська Україна. В ті найтяжчі часи лихоліття він стоїть на чолі нашої боротьби, воює словом і пером. Редагує газети, календарі, пише і видає книжки, шкільні підручники та виховує цілу генерацію нашого вчителства. Та найбільша Його заслуга є те, що здобув для нашого народу волю. [...] Дійсно, Боже Провидіння дало нам оцього нашого великана. Не даром дав Йому наш народ почесне ім'я: Батько нашого національного відродження... Подержи нам, великий Боже, цього нашого любого Батька ще на багато років при доброму здоровлю» [6].

Нове, політичне, означення до слова «батько» додав Іван Рогач у статті «Як живе Батько Відродження Карпатської України», пишучи про нього як про «Батька-Прем'єра» [19]. Іван Ірлявський назвав д-ра А. Волошина «Мужем Срібної Землі» [10].

На сторінках західноукраїнської преси кінця 30-х рр. ХХ ст. означення «батько Волошин» лунало також у гаслах під час мітингів і громадських заходів, було воно присутнє і в назві площі імені А. Волошина. Зокрема, Борис Буря-Воскресенський, висвітлюючи урочисте святкування 20-ї річниці соборності у столиці Карпатської України — Хусті, зазначав, що дорогою з Рахова до Хуста у потягу лунали стрілецькі пісні та гучні оклики «Слава Україні! Хай живе батько Волошин! Хай живе міністер Ревай!», а після богослужіння народ формувався колоною і повертався «назад на площу батька Волошина» [2].

Назва площі імені А. Волошина та подібні гасла трапляються і в публікаціях часописів «Діло», «Нова Свобода» та інших виданнях. Так, кореспондент «Діла» Яр. Олексенко, захоплено описуючи святкування 20-річчя соборності України у Хусті, зазначав: «Всі прямують на площу, названу іменем вождя народу о. д-ра Августина Волошина» [14]. Редакція хустського часопису «Нова Свобода» писала: «У неділю рано вже біля 8 години площа д-ра А. Волошина перед хустською катедральною церквою почала наповнюватися народом. [...] Похід тривав біля 3-х годин, населення Хусту в кожній вулиці вітало його гаслами: “Слава Україні!” — “Хай живе наш Батько Волошин!” — “Україна українцям!”» [3]. Коли ж на трибуні з’явився А. Волошин, то люди зустріли його «бурливою овацією, оплесками й вигуками “Слава!”...». Редакція підкреслювала, що виступ прем’єра А. Волошина, «батька народу», був з ентузіазмом сприйнятий учасниками походу оваціями та привітаннями, яким, здавалося, не буде кінця.

У статті «Хуст помолодів на двадцять років» Андрій Патрус-Карпатський інформував про підготовку до відкриття карпатоукраїнського сойму, зауваживши таку цікаву деталь, що навіть на таких вулицях, як Глибока, Вітрова, Кириська, куди мало хто сторонній без потреби заглядав, господині прибирали подвір’я і мили вікна. Цікавою у цьому контексті є наведений автором діалог із містянами: «Ідеш по вулиці й питаєшся старенької бабусі: “Для чого це бабусі? Ще Великдень далеко!”. А вона відповідає: “Тепер ще важніше, як Великдень, бо всі будемо мати Великдень. У вікнах виставимо Батька Волошина та ще й свічки біля нього розсвітимо”» [16].

Портрети А. Волошина виставляли українці у вікнах під час виборів до першого сойму і в сільських хатах. Так, Василина Божук, двоюрідна сестра відомої закарпатської поетеси Миколаї Божук, у листі до редакції часопису «Жіноча Доля» зазначала, що напередодні виборів по хатах замаляли різної величини жовто-блакитні прапори, від розкішних до скромно паперових: «Гарно на білому тлі відбивалися свіжі барви прапорів. А всюди у вікнах свічки, портрет батька Волошина і зелень» [8].

Таке майже побожне ставлення до постаті о. А. Волошина можна пояснити передовсім тим, що прем'єр Карпатської України був утіленням безмежної любові, відданості та жертвовності для власного народу. Це яскраво засвідчують його слова «Солодкий мій народо» [5], звернені до краян з нагоди виборів до першого сойму Карпатської України. Це звертання не залишилося поза увагою західноукраїнської преси. Так, часопис «Діло» писав з цього приводу: «В карпатоукраїнській пресі появилася стаття прем'єра о. д-ра А. Волошина, в якій голова уряду Карпатської України дає оцінку соймових виборів. Дуже сердечний зворот (звернення. — *В. Г.*) до народу на початку статті вказує, що прем'єр доцінює той подвиг, що на нього здобувся карпатоукраїнський нарід в часі виборів до першого сойму Карпатської України. “ТВОЯ ПОВЕДІНКА — звертається прем'єр Волошин до народу — ДОКАЗУЄ ТВОЮ ПОЛІТИЧНУ ЗРІЛІСТЬ. ТИ ВИКАЗАВ НЕ ТІЛЬКИ НАЦІОНАЛЬНУ СОЛІДАРНІСТЬ, АЛЕ ТАКОЖ ВЕЛИКУ ВЗАЄМНУ ЛЮБОВ, ЛЮБОВ БРАТА ДО БРАТА” (виділення ред. — *В. Г.*)» [17].

З великою пошаною ставилися до А. Волошина й представники Галичини та Великої України. Так, Василь Королів-Старий, розмірковуючи про походження назви столиці Карпатської України, міста Хуст, пропонував перейменувати його на Святий Августин [13]. Він вважав, що слово «густий» з наголосом на «у», яке вживалося також скорочено як «густи», — це християнське наймення Августина, тож припускав, що Хуст колись мав таке наймення чи то особи як основника, чи був названий на честь святого Августина. Тому, на думку автора статті, було б цілком природно повернути Хустові його правдиву стару «красну» назву, тобто реставрувати її як «Святий Августин». Водночас він підкреслив унікальну роль А. Волошина як політичного провідника: «Для хрис-

тиянської й побожної Карпатської України, що з волі Господньої може й справді стати за Піємонь Всеукраїнський, було б особливо до речі зачинати свій розвиток з головного міста, благословенного найменням Святого єпископа Гіппони, Великого Отця Церкви. Одночасно було б тим проказано й тривалу честь тому першому й найактивнішому “Батькові Карпатської України” — отцеві Августинові Волошину, що почав і щасливо провадить її розбудову» [13].

Зацікавлення читачів А. Волошином як прем'єром Карпатської України наприкінці 30-х рр. ХХ ст. стає настільки великим, що на шпальтах багатьох західноукраїнських видань містяться розповіді про нього, інтерв'ю, у яких автори показують життєвий шлях, працьовитість та лагідну вдачу духовного провідника українців. Особливо детально розповів про нього Іван Рогач у вже згаданій статті «Як живе Батько Відродження Карпатської України» на сторінках «Нового Часу». Він подав широку «картину щоденного життя й характеристику праці нашого Батька» [19]. Однак насамперед І. Рогач відзначив його працю на видавничій та педагогічній ниві: А. Волошин упродовж 40 років видавав під різними назвами з певними перервами тижневик «Свобода» і впродовж 35 років виховав багато національно свідомих учительських кадрів. Далі автор детально описував щоденне життя А. Волошина, коли той працював директором учительської семінарії: як завжди, вставав «по священничому правилу» о п'ятій годині ранку; між 6—7-ю правив Службу Божу, опісля снідав та готувався до праці, «заходив, звичайно, ще в сиротинець, між своїх наймиліших, трохи поговорив, потішив сиріт» і прямував до вчительської семінарії; до десятої години йому «докучали різні партійники і непартійники з прозьбами за допомогою та інтервенціями», і він допомагав кожному свідомому українцеві, «а, що більше, часто навіть і своїм противникам». І хоча декого з молодших політиків, що були прихильниками радикальної розправи з «кацапнею й большевиччиною», це іноді вражало, але «Батько мав свою тактику, багато більш правильну, як ми, молода братія, в своїх поступках...» [19].

Таку тактику А. Волошина дозволяє краще зрозуміти його прилюдна подяка, виголошена на 60-літньому ювілеї. Він сказав, зокрема: «Витали мене тут і громадяне *не руської народности* (тут і далі у статті виділення автора. — В. Г.) і то дуже приємно вража-

ло мене, що любов до свого народу я все так і товкував (трактував. — *В. Г.*), що вона ніколи не є направлена проти других; коли я бажав підняти наш народ культурно або економічно, тим не желав шкодити другим. Витали мене і такі, що були *проти* моїх ідей, і я їм вдячний, ибо із об'єктивної критики противників узнаємо свої хиби, свої недостатки і так поступенно доповняємо, усовершенуємо самі себе» [4].

За описом робочого дня о. А. Волошина, поданим І. Рогачем, у семінарії після 10-ї години він мав лекції з улюбленої педагогіки, о першій ішов на обід, відпочивав, а після третьої повертався в семінарію та полагоджував тут різні урядові справи, зокрема, вислуховував звіти секретаря (І. Рогача) про щоденні події з життя Народно-християнської партії та редакції «Свободи». Іноді А. Волошин заходив до редакції «Свободи» й обговорював її щоденні проблеми, пов'язані, зокрема, з цензурними конфіскаціями, а після 6-ї години відвідував зазвичай різні засідання — «Підкарпатського Банку», «Торговельного Союзу», «Дружественного Союзу», «Просвіти», Народно-християнської партії, «Народньої Ради»: «Засідання — головно Народньої Ради — затягувалися нераз аж поза північ» [19].

І. Рогач зберіг для нащадків докладний опис розпорядку дня А. Волошина вже як прем'єра Карпатської України: «Як працює Батько-Прем'єр у Хусті? Програма Батька в Хусті майже така, як була в Ужгороді, тільки замість обов'язків о. Директора Семінарії прийняв інший: Пана Прем'єра Карпатської України. Батько-Прем'єр живе тепер, по-віденському погромі, у скромній хатчині, що колись її закупив для хустського сиротинця СС. Василянок. Живе разом зі своїми сирітками, що їх тепер у сиротинці поверх 20 і що їх мадяри в Ужгороді називали “Волошиними бандами”. Встає Батько-Прем'єр і сьогодні, як перед тим, дуже вчасно і, не дивлячись на свої 65 років, працює пізно вночі. По Службі Божій та сніданку Батько регулярно, в 9-ій годині приїздить перед будинок Міністерства. Тут зараз приймає реферати секретарів, шефів ресортів, а згодом делегації селян, робітників і т. д. Безконечна кількість делегацій страшно втомлює і Батька-Прем'єра, і нас, секретарів, та вдоволити треба кожного, бо вони йдуть до народньої, своєї влади, а ми мусимо дати відчуття, що це є справді своя й народня влада,

хоч як напружені й перепружені вже наші нерви. Бог допоможе все здолати, а маленька Карпатська Україна мусить гідно репрезентувати нашу здібність жити власним державним життям. Це хоче показати наш Батько, це хочемо показати й ми» [19].

З огляду на напружений графік дня прем'єра Карпатської України багатьох журналістів цікавило, як він усе встигає. Володимир Бірчак, беручи інтерв'ю в Августина Волошина, відразу ж наголосив, що його не цікавить ні політика, ні торгівля, ні жодна інша державна справа, бо «про ці всі справи пишуть у кожному інтерв'ю з ним», натомість хоче поставити перше запитання: «Як ваше здоров'я? Подивляю вашу енергію і велику охоту до праці». Насамперед В. Бірчак зацентрував увагу читача на усмішці А. Волошина: «Пан прем'єр сидів при своїм бюрку й ласкаво усміхнувся, витаючи зі мною. Я показав лист від редакції “Діла” і згадав, у якій справі приходжу. Пан прем'єр знову усміхнувся. — Що бажаєте знати?» [1].

Відповідаючи на запитання В. Бірчака, А. Волошин зазначив, що «із охотою до праці — то воно так стоїть»: «Знаєте, як Достоевський описує, яким способом карали арештантів на Сибіру — казали їм носити пісок з місця на місце, опісля знову назад. Така безцільна праця мучила й виснажувала ув'язнених. Моя нинішня праця така, про яку я в молодих літах і не снів ніколи. Знаєте мене, що я ціле життя працював на полі шкільництва, а це тому, бо я завжди вірив, що український нарід такий самий, як і інші європейські народи, високо культурний, інтелігентний, спосібний, і тільки ярмо йому наложене робить його апатичним, тільки чужі кайдани зв'язали його й не дають йому можливостей розвинути свою енергію, всі свої спосібности. Тепер — як Куліш каже — Господь Всевишній розв'язав нам руки і ми творимо самі своє життя. І саме ця свідомість дає мені, нам усім запал, охоту і силу переносити всі труднощі й невігоди». Що ж стосується ентузіазму, бо пан прем'єр, за висловом В. Бірчака, «як молодий юнак стоїть при праці», то А. Волошин іронічно зрозумував: «Німець каже: *Mit dem Amt kommt der Verstand*»¹[1].

¹ *Mit dem Amt kommt der Verstand* — посада дає розум (повніший варіант: «*wem Gott ein Amt gibt, dem gibt auch (den) Verstand*» — «кому Бог дає посаду, тому дає і розум»); *mit dem Amt kommt (die) Kraft, (die) Begeisterung und (der) Verstand* — посада дає силу, ентузіазм і розум).

В інтерв'ю з А. Волошином В. Бірчак згадав також історію, пов'язану з перевезенням вина прем'єра до Хуста: «“Як то було з вашим вином, як то ви його перевозили?” — “Про яке це вино ви мене питаєте?”» — здивувався А. Волошин, і В. Бірчак уточнив, про те вино, яке зберігалося у Волошиновій винниці у с. Селешці, біля токайських гір, неподалік Шаторальуйгелі, де не один гість «любувався» смаком цього вина.

Цитоване інтерв'ю змальовує дуже живий і людяний образ прем'єра Карпатської України і дає відповідь на багато запитань: і про любов А. Волошина до виноградарства та виноробства, і про один із параграфів його доходів, завдяки чому разом із дружиною міг підтримувати сиротинець та займатися благодійництвом.

Під час «іменування нової влади Карпатської України з прем'єром А. Волошином» [23] у краї відбулися урочисті святкування, очільника уряду відвідали представники міністерств, установ, політичних організацій та товариств. Від імені всіх присутніх виступив д-р Бращайко і вперше назвав А. Волошина Мойсеєм закарпатських українців — «нашим Мойсеєм». Зокрема, д-р Бращайко сказав: «Як колись Мойсей вивів свій нарід, так сьогодні Ви, наш Мойсей, ведете нас назустріч світлому майбутньому. Ви вивели наш корабель, що був на розбурханих хвилях, на спокійний шлях. Ми радіємо, що керма цього корабля у Ваших руках» [23].

На жаль, точно не знаємо, хто з братів Бращайків назвав А. Волошина «нашим Мойсеєм», додамо тільки, що трохи раніше, під час святкування 20-ї річниці соборності України, Михайло Бращайко дякував прем'єрові за «золоті слова» у його виступі і сказав: «Пан прем'єр др. Волошин вів нас 20 років і привів народ до свободи й самостійності. Бажаємо, щоб він нас вів і далі до перемоги. Дякуємо йому за труд і народню працю» [3].

Варто додати, що на високе привітання д-ра Бращайка під час «іменування нової влади Карпатської України» прем'єр А. Волошин відповів скромно: «Як завжди релігійно глибоко віруючий, так і тепер вірю, що Вами (закарпатськими українцями. — В. Г.) кермує Боже Провидіння. Вірю в перемогу нашої слухної справи. Ми виїшли вже з найважчих хвилин нашого недавнього минулого. Ми заплатили дань дуже дорого. В федеративній державі ми стали рівні з рівними» [23].

Цікаво, що під час святкування 60-ліття А. Волошина, яке широко висвітлено на сторінках газети «Свобода» 1934 р., була вміщена стаття «Мойсея нам треба», автор якої заховався під криптонімом —п—. Ймовірно, цей криптонім належить о. Дмитрові Поповичу — закарпатському письменнику й активному авторові «Свободи». Він писав, зокрема: «Треба нам Мойсея, котрий воскресив би нас з “рутенської” байдужости та неактивности і вивів на шлях ведучий до модерного Ханаану. Дуже помалу скидаємо з себе покривало рабства та пониження, що на нас лишило тисячлітнє ярмо. А життя мчить шаленим темпом у безвість по дорозі поступу». Автор публікації вважав, що серед українського народу з’явиться Мойсей, який виведе його до кращої будуччини, лише тоді, коли цей народ викоринить з-поміж себе «всякі партікуляризми, очиститься раз на завжди з всяких чужих, головно азійсько-московських впливів, яку б вони машкару не вбрали на себе». Цей проводир може з’явитися лише тоді, коли українці підуть дорогою поступу, віддавши свої спільні зусилля на користь культурного та економічного піднесення народу, задля удосконалення суспільно-політичного життя: «По викристалізуванню нашої сильної, мов скала, всенаціональної думки, явиться й наш Мойсей» [15].

Ще глибше розумів проблему національного поступу А. Волошин, вважаючи, що зміни настануть лише тоді, коли зміниться свідомість людей. Так, у слові подяки наприкінці академії з нагоди свого 60-річчя А. Волошин відзначив, що краще майбутнє народу залежить від «*поступа свідомости*», а ознакою інтелектуальної та моральної відсталості є перш за все традиційна практика «розбиватися синам одної матері за всякі неважні причини на всякі малі партійки. Лиш ясна народна свідомість може в нас витворити культ ідеалів, які можуть оборонити великі маси громадянства» [4]. Що, власне, і сталося через п’ять років, коли було проголошено самостійність Карпатської України. І до цього великих зусиль доклав насамперед А. Волошин.

На думку Івана Ірлявського, найбільшою заслугою президента А. Волошина, «чим він на віки записався в історію як активний член української національної революції», було те, що, «вже будучи головою Уряду Карпатської України, став на ґрунт українського

націоналізму, працював і змагався під прапорами націоналістичного руху, і потім, виїхавши на еміграцію, — не заломився» [10].

У західноукраїнській пресі кінця 30-х рр. ХХ ст. трапляється, так би мовити, й оказковлений образ А. Волошина, тобто наділений рисами легендарного героя. Так, на шпальтах львівського тижневика «Нове Село» вміщено новорічний нарис без зазначення авторства «У Святу ніч у Хусті» [22], передрукованого згодом у хустській «Новій Свободі» [21], про пригоду молодого жандарма на Святвечір на руїнах Хустського замку. Він розповів її у потягу священникові Августину, в образі якого легко впізнається саме о. Августин Волошин. Своєю чергою о. Августин переповів молодому жандармові легенду про княжну Настусю, доньку Ярослава Мудрого, з якою одружився угорський король Андрій I. Цікава деталізована розповідь не лише вводила читача у світ легендарних часів Київської Русі, а й засвідчувала кровну спорідненість закарпатських українців з жителями Великої України. Власне проповідувала ідею соборності засобами народнопоетичного слова. Однак художня оригінальність його в тому, що автор подає завершальну романтичну сцену, в якій князівна передала всі скарби о. Августинові, щоб він беріг їх, як вона берегла. Цей нарис за стилем письма міг би належати перу Василя Пачовського.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що в західноукраїнській періодиці кінця 30-х рр. ХХ ст. надзвичайно широко змальовано образ Августина Волошина як батька національного відродження Карпатської України, його жертвність і любов до свого народу, глибоку релігійність і працьовитість, лагідну вдачу і толерантне ставлення до інших народів. Аналіз численних пресових публікацій дає змогу простежити виникнення та еволюцію вживання цього означення та краще пізнати політичну й духовну велич вірного сина українського народу.

Водночас у читачів може скластися враження, що західноукраїнська преса кінця 30-х рр. ХХ ст., взуруючи на країни Західної Європи, мимоволі спричинялася до витворення культу А. Волошина як «вождя» і «батька Карпатської України». Адже у цей період у деяких європейських країнах, зокрема нацистській Німеччині і фашистській Італії, та, врешті, і в більшовицькому Радянському Союзі, надзвичайно сильно культивувався «вождізм» національних

лідерів. Однак глибока пошана і народна любов до А. Волошина як «батька Карпатської України», на наше переконання, не мала нічого спільного із культами войовничих особистостей. А. Волошин як духовний і суспільно-політичний лідер закарпатських українців — священник, педагог та очільник Хліборобської партії — усе своє свідоме життя боронив права свого народу перед чужинцями, писав і видавав власним коштом підручники та газети, утримував сиротинці й виховав не одне покоління національно свідомих учителів. А якщо додати до цього лагідну вдачу, поміркованість та толерантність А. Волошина, то можна сміло сказати, що все це й сприяло тому, що він став для багатьох закарпатських українців взірцем безкорисної, глибоко духовної і патріотичної людини, яка не лише самовідданою працею для блага свого народу, а й мученицькою смертю у московських енкаведистських катівнях доказала всьому світові вірність своєму народові і своїм переконанням, тому й була гідною цього високого звання — «батька Карпатської України».

1. *Бірчак В.* Чотири розмови // Діло. 1939. Ч. 5. 7 січ. С. 14—16.
2. *Буря-Воскресенський Б.* Свято соборности в Хусті // Жіноча Доля. 1939. Ч. 4. 15 лют. С. 11.
3. Величне святкування 20 річниці проголошення Соборности України та проголошення Першої Української Центральної Народньої Ради у Хусті // Нова Свобода. 1939. Ч. 14. 24 січ. С. 1.
4. *Волошин А.* Моя подяка (сказана на кінці академії з нагоди 60 ліття 17. III. 1934) // Свобода. 1934. Ч. 11. 22 берез. С. 1.
5. *Волошин А.* Солодкий мій народе // Нова Свобода. 1939. Ч. 33. 14 лют. С. 1.
6. [*Гренджа-Донський В.*]. Наші кандидати // Нова Свобода. 1939. Ч. 22. 2 лют. С. 1. Підп.: Г.-Д.
7. *Дівнич А.* Августин Волошин (В 25-літню річницю праці закарпатського діяча) // Діло. 1924. Ч. 50. 6 берез. С. 2; Ч. 51. 7 берез. С. 2.
8. 3 листів до нас: Пані Василина Божук // Жіноча Доля. 1939. Ч. 6. 15 берез. С. 11.
9. Ілюстрований додаток до Українських Вістей. 1939. Ч. 33. С. 1.
10. *Ірлявський І.* В день іменин п. Президента // Пробоєм. 1939. Ч. 12. 20 верес. С. 107.
11. Карпатська Україна живе і працює // Світ Українки. 1938. Ч. 3. Груд. С. 15—16.

12. Карпатська Україна живе новим життям (Лист із Хусту) // Новий Час. 1938. Ч. 268. 1 груд. С. 3.
13. *Королів-Старий В.* Про назву столиці // Нова Свобода. 1939. Ч. 11. 19 січ. С. 7.
14. *Олексенко Яр.* Величаве національне свято (Власна кореспонденція) // Діло. 1939. Ч. 23. 2 лют. С. 3—4.
15. —*n*—. Мойсея нам треба // Свобода. 1934. Ч. 11. 22 берез. С. 3.
16. [*Патрус-Карпатський А.*]. Хуст помолодів на двадцять років: Приготування перед відкриттям карпато-українського сойму. Настрій населення столиці Карпатської України // Нова Свобода. 1939. Ч. 48. 4 берез. С. 2—3. Підп.: *Петро Карпатський.*
17. Після соймових виборів у Карпатській Україні. Наша дорога правильна. Прем'єр о. д-р А. Волошин про вибори // Діло. 1939. Ч. 33. 14 лют. С. 1.
18. Прем'єр Підкарпаття о. Августин Волошин // Жіноча Доля. 1939. Ч. 21. С. 7.
19. *Рогач І.* Як живе Батько Відродження Карпатської України // Новий Час. 1939. Ч. 12. 19 січ. С. 2. До публікації додано фотографію й автограф Івана Рогача.
20. Святочний вечір Ювілею // Свобода. 1934. Ч. 11. 22 берез. С. 2.
21. У Святу ніч у Хусті // Нова Свобода. 1939. Ч. 7. 13 січ. С. 3—4.
22. У Святу ніч у Хусті // Нове Село. 1939. Ч. 2. 8 січ. С. 3—4.
23. Хуст маніфестує в честь Прем'єра Карпатської України // Новий Час. 1938. Ч. 271. 5 груд. С. 7.

References

1. Birchak, V. (1939). Chotyry rozmovy [Four conversations], *Dilo*, no. 5, 7 sich., s. 14—16. (in Ukr.).
2. Buria-Voskresenskyi, B. (1939). Sviato sobornosti v Khusti [The Feast of Unity in Khust], *Zhinocha Dolia*, no. 4, 15 liut., s. 11. (in Ukr.).
3. (1939). Velychne sviatkuvannia 20 richnytsi proholoshennia Sobornosti Ukrainy ta proholoshennia Pershoi Ukrainskoi Tsentralnoi Narodnoi Rady u Khusti [A majestic celebration of the 20th anniversary of the proclamation of the Unification of Ukraine and the proclamation of the First Ukrainian Central People's Council in Khust], *Nova Svoboda*, no. 14, 24 sich., s. 1. (in Ukr.).
4. Voloshyn, A. (1934). Moia podiaka (skazana na kintsi akademii z nahody 60 littia 17. III. 1934) [My thanks (said at the end of the academy on the occasion of 60 years 17. III. 1934)], *Svoboda*, no. 11, 22 berez., s. 1. (in Ukr.).

5. Voloshyn, A. (1939). Colodkyi mii narode [My sweet people], *Nova Svoboda*, no. 33, 14 liut., s. 1. (in Ukr.).
6. [Grendzha-Donskyi, V.]. (1939). Nashi kandydaty [Our candidates], *Nova Svoboda*, no. 22, 2 liut., s. 1. Pidp.: G.-D. (in Ukr.).
7. Divnych, A. (1924). Avhustyn Voloshyn (V 25-litniu richnytsiu pratsi z-karpatskoho diiacha) [Augustine Voloshin (The 25th Anniversary of Transcarpathian Worker)], *Dilo*, no. 50, 6 berez., s. 2; no. 51, 7 berez., s. 2. (in Ukr.).
8. (1939). Z lystiv do nas: Pani Vasylyna Bozhuk [From letters to us: Mrs. Vasilyn Bozhuk], *Zhinocha Dolia*, no. 6, 15 berez., s. 11. (in Ukr.).
9. (1939). *Iliustrovanyi dodatok do Ukrainskykh Vistei*, no. 33, s. 1. (in Ukr.).
10. Irlivskiy, I. (1939). V den imenyn p. Prezydenta [On the day of Mr. President's birthday], *Proboiem*, no. 12, 20 veres., s. 107. (in Ukr.).
11. (1938). Karpatska Ukraina zhyve i pratsiuie [Carpathian Ukraine lives and works], *Svit Ukrainky*, no. 3, hrud., s. 15—16. (in Ukr.).
12. (1938). Karpatska Ukraina zhyve novym zhyttiam (Lyst iz Khustu) [Carpathian Ukraine is living a new life (Letter from Khust)], *Novyi Chas*, no. 268, 1 hrud., s. 3. (in Ukr.).
13. Koroliv-Staryi, V. (1939). Pro nazvu stolytsiu [About the name of the capital], *Nova Svoboda*, no. 11, 19 sich., s. 7. (in Ukr.).
14. Oleksenko, Yar. (1939). Velychave natsionalne sviato (Vlasna korespondentsiia) [Great National Holiday (Own Correspondence)], *Dilo*, no. 23, 2 liut., s. 3—4. (in Ukr.).
15. —p—. (1934). Moiseia nam treba [We need Moses], *Svoboda*, no. 11, 22 berez., s. 3. (in Ukr.).
16. [Patrus-Karpatskyi, A.]. (1939). Khust pomolodiv na dvadtsiat rokiv: Pryhotovannia pered vidkryttiam karpato-ukrainskoho soimu. Nastroi naselenia stolytsi Karpatskoi Ukrainy [Twenty-five-year-old bud: Preparation before the opening of the Carpatho-Ukrainian Diet. The mood of the population of the capital of the Carpathian Ukraine], *Nova Svoboda*, no. 48, 4 berez., s. 2—3. Pidp.: Petro Karpatskyi. (in Ukr.).
17. (1939). Pislia soimovykh vyboriv u Karpatskii Ukraini. Nasha doroha pravylna. Premier o. d-r A. Voloshyn pro vybory [After the elections in the Carpathian Ukraine. Our road is right. Prime Minister Fr. Dr. A. Voloshin on the election], *Dilo*, no. 33, 14 liut., s. 1. (in Ukr.).
18. (1939). Premier Pidkarpattia o. Avhustyn Voloshyn [Prime Minister of Subcarpathia Fr. Augustine Voloshin], *Zhinocha Dolia*, no. 21, s. 7. (in Ukr.).
19. Rohach, I. (1939). Yak zhyve Batko Vidrozhennia Karpatskoi Ukrainy [How the Father of the Renaissance of the Carpathian Ukraine lives], *Novyi*

- Chas*, no. 12, 19 sich., s. 2. Do publikatsii dodano foto i avtohrad Ivana Rohacha. (in Ukr.).
20. (1934). Sviatochnyi vechir Yuvileiu [Jubilee festive evening], *Svoboda*, no. 11, 22 berez., s. 2. (in Ukr.).
  21. (1939). U Sviatu nich u Khusti [On Holy Night in Khust], *Nova Svoboda*, no. 7, 13 sich., s. 3—4. (in Ukr.).
  22. (1939). U Sviatu nich u Khusti [On Holy Night in Khust], *Nove Selo*, no. 2, 8 sich., s. 3—4. (in Ukr.).
  23. (1938). Khust manifestaie v chest Premiiera Karpatskoi Ukrainy [Khust is manifesting in honor of the Prime Minister of the Carpathian Ukraine], *Novyi Chas*, no. 271, 5 hrud., s. 7. (in Ukr.).

Vasyl Gabor

AVGUSTYN VOLOSHYN: A CONCEPT OF «THE FATHER
OF THE CARPATHIAN UKRAINE» IN THE WEST
UKRAINIAN PRESS IN THE 1930s

An image of A. Voloshyn as a founder of national revival of the Carpathian Ukraine (Carpatho-Ukraine), emergence and evolution of its usage, genre and stylistic features of press publications have been analyzed on the basis of the West Ukrainian periodicals in the late 1930s.

For the first time, A. Voloshyn's designation as a «father», «father of the people», as well as a «national awakener», a «preacher» is found in the newspaper publications in 1934, when the Ukrainian public celebrated his 60th anniversary. At these celebrations, A. Voloshyn also welcomed the orphans whom he had donated his home and whom he had taken care of. It was them who first called him «father», and the public, thereafter, called him «father of orphans».

The Western Ukrainian press began calling A. Voloshyn as «the father of national revival of the Carpathian Ukraine» in the period of the Carpathian Ukraine. In the journalists' viewpoint of that time, this word was best suited to characterize A. Voloshyn, a great patriot and leader of Transcarpathian Ukrainians, a gentle, moderate and tolerant man. Throughout his activities, there was a sign of warmth in his father's heart, combined with a deep sense of responsibility and rigor. In the context of the analysis of the people's reverence and love for A. Voloshyn as the «father of Carpathian Ukraine», it should be noted that it had

nothing to do with the cult of the then political leaders of Germany, Italy and the USSR.

As a spiritual and socio-political leader, A. Voloshin fought for the rights of his people throughout all his conscious life, wrote and published textbooks and newspapers at his own expense, as well as maintained orphanages and raised more than a generation of nationally conscious teachers. All his spiritual, socio-political and cultural activities enabled him to become a model of altruistic patriotic work. He became a man who not only by self-sacrificing work for the weal of his people as well as his martyr death in the Moscow's NKVD torturer chambers proved a devotion to his nation and his beliefs.

Keywords: Avgustyn Voloshyn, the Carpathian Ukraine (Carpatho-Ukraine), «father of people», Moses, national revival.

УДК 070(477.83/.86)“18/19”(092)

Олеся Дроздовська

АРТИМ ХОМИК (1878—1921): ЕТАПИ ЖИТТЯ І ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10\(28\)-24](https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10(28)-24)

*Доповнено й уточнено лінійну біографію Артіма Хомика малозна-
ними фактами про громадську, творчу діяльність; з'ясовано харак-
тер співробітництва з пресовими виданнями; окреслено проблемно-
тематичні домінанти його публікацій на сторінках українських га-
зет, які виходили у Вінниці, Києві, Полтаві впродовж 1917—1918 рр.;
укладено їх бібліографічний список.*

Ключові слова: Артим Хомик, лінійна біографія, журналістська діяльність, публіцистика, газети «Відродження», «Нове Слово», «Полтавська Громада», «Українська Республіка».

Постановка проблеми. Біографіка української журналістики на сьогодні — найменше розроблена ділянка історії цієї соціокуль-турної сфери. Адже у вирі буремних подій трагічної минувшини України багато цінних матеріалів, які б сприяли реконструкції екзистенційної та творчої біографій діячів преси ХІХ — першої тре-тини ХХ ст., втрачено назавжди або ж розпорошено у численних